

AM

The art of place- making

**Blind Walls
Gallery**
Kunst voor
iedereen

**Reclaim
de openbare
ruimte!**
Met Cascoland

RAUM
Ruimte voor
creativiteit

Hersenonderzoeker Dick Swaab

"Beauty is in the eye of the beholder"

De magie van creativiteit

Enige tijd geleden zat ik bij een familie aan tafel van wie de ene zoon kunstschilder is en de andere componist. Ik was onder de indruk van hun creativiteit. Iets wat bij mij totaal ontbrak. Althans, dat vond ik. Voor mij was creativiteit onlosmakelijk verbonden met het creëren van kunst en muziek. De jongens hielden hier duidelijk een andere mening op na. Zij vonden dat ik in mijn werk toch ook erg creatief bezig was. Het zette me aan het denken. Want wat is creativiteit nu eigenlijk? Ik vroeg het ChatGPT. 'Zijn' antwoord? Creativiteit is een magische kracht die ons in staat stelt om nieuwe ideeën, concepten en oplossingen te bedenken. De vonk die ons inspireert om buiten de gebaande paden te denken en nieuwe mogelijkheden te verkennen.

Nu weet ChatGPT natuurlijk best veel. Toch vertrouw ik wat betreft onze creativiteit en onze hersenen veel meer op de inzichten van Dick Swaab, de bekendste hersenonderzoeker van ons land. Hij schreef er een boek over: *Ons creatieve brein*. Ik kreeg de eer hem voor deze AMuse te mogen interviewen. In het interview spreekt hij onder andere over de wisselwerking tussen ons brein en onze omgeving. Waarom de een creatiever is dan de ander. Hoe verschillend mensen kunnen reageren op diverse kunstuitingen (en waarom). Het gebruik van lijnen en kleuren in de architectuur (liever geen rode kamers!).

Op de vraag hoe wij het beste kunst in gebiedsontwikkelingen kunnen toepassen, breekt Swaab een lans voor het implementeren van de natuur. Dat komt goed uit in een tijd waarin wij het ambiëren om natuurinclusief en klimaatadaptief te bouwen.

Creativiteit behelst zoveel meer dan alleen kunst en muziek. Dat blijkt wel uit deze AMuse. Zo gaat placemaker Mare Santema bijzonder creatief om met ruimtegebruik. Zij gebruikt ruimtes dubbel, soms zelfs driedubbel. Dat is niet alleen efficiënt; het verbindt enorm. Want ook dat is het mooie aan creativiteit: het kan bijdragen aan de sociale cohesie in een gebouw of buurt. Dat laatste komt duidelijk naar voren in het verhaal van Blind Walls Gallery. Door buurtbewoners intensief bij de totstandkoming van een muurschildering te betrekken, brengt de organisatie een buurt samen. De puzzel die architect Patrick Meijers bij elke nieuwe opgave legt, vraagt ook om veel creativiteit. Voor hem is een project pas geslaagd als alle verschillende lagen, zoals historie, identiteit, gebruik, esthetiek en duurzaamheid er in balans in vertegenwoordigd zijn.

Er bestaan vele vormen van creativiteit in een gebiedsontwikkeling. De productie van deze AMuse heeft mij geleerd dat we allemaal wel die magische kracht in ons hebben om nieuwe ideeën, concepten en oplossingen te bedenken.

Colofon Uitgever Gebiedsontwikkelaar AM **Redactie** Denise Mosbach, Anneke Jongerius, Celina Tamis (stagiair)
Art direction Jarno Aafjes, Dagmar van den Brink **Fotografie** Pierre Banoori, Almicheal Frady, Marvin Heus,
 Jan Willem Kaldenbach, Rob Lipsius, Rosa Meininger, PHOTEDBy Edwin Wiekens, Kenzo Reeder **Concept & realisatie** Merktuig
 Niets uit deze uitgave mag gekopieerd worden zonder toestemming van de uitgever. Gebiedsontwikkelaar AM
 is niet aansprakelijk voor eventuele onjuistheden in deze uitgave. AM BV is niet verantwoordelijk
 voor handelingen van derden welke mogelijk anderszins voortvloeien uit het lezen van deze uitgave. ©2024.

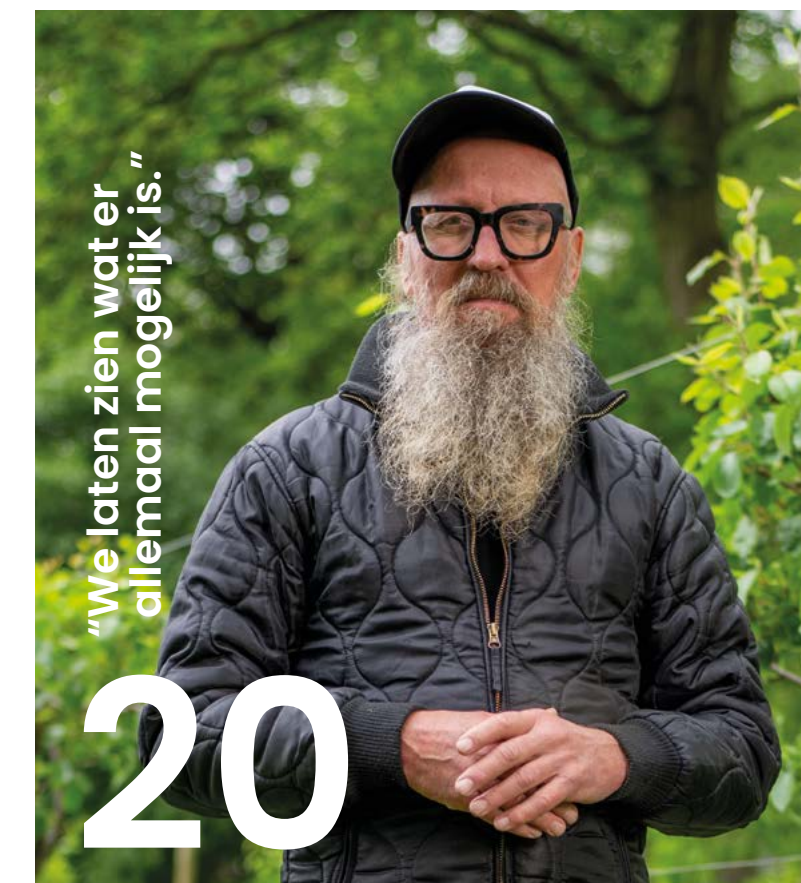
“Het waarderen
 van kunst
 en cultuur blijft
 persoonlijk.”

06

“We laten zien wat er
 allemaal mogelijk is.”

20

“Ik laat mensen
 op verhaal komen.”

- 06 **Dick Swaab**
Use it or lose it
- 12 **Placemaker**
Jeffrey Grouwstra
- 14 **RAUM**
Ruimte voor iedereen
- 18 **Placemaker**
Martine Winkel
- 20 **Cascoland**
Een artistieke visie
op openbare ruimte
- 24 **Placemaker**
Mare Santema
- 26 **Blind Walls Gallery**
Hét museum
op straat
- 32 **Placemaker**
Tony Wijntuin
- 34 **Patrick Meijers**
“Een mooi gebouw
is niet per definitie
een goed gebouw.”
- 38 **Placemaker**
Guus Frenaij
- 40 **Big Art Bajeskwartier**
Grote kunst
- 44 **Placemaker**
San van der Zeijden
- 46 **Boeken & Zo**
- 47 **Column**
Ronald Huikeshoven

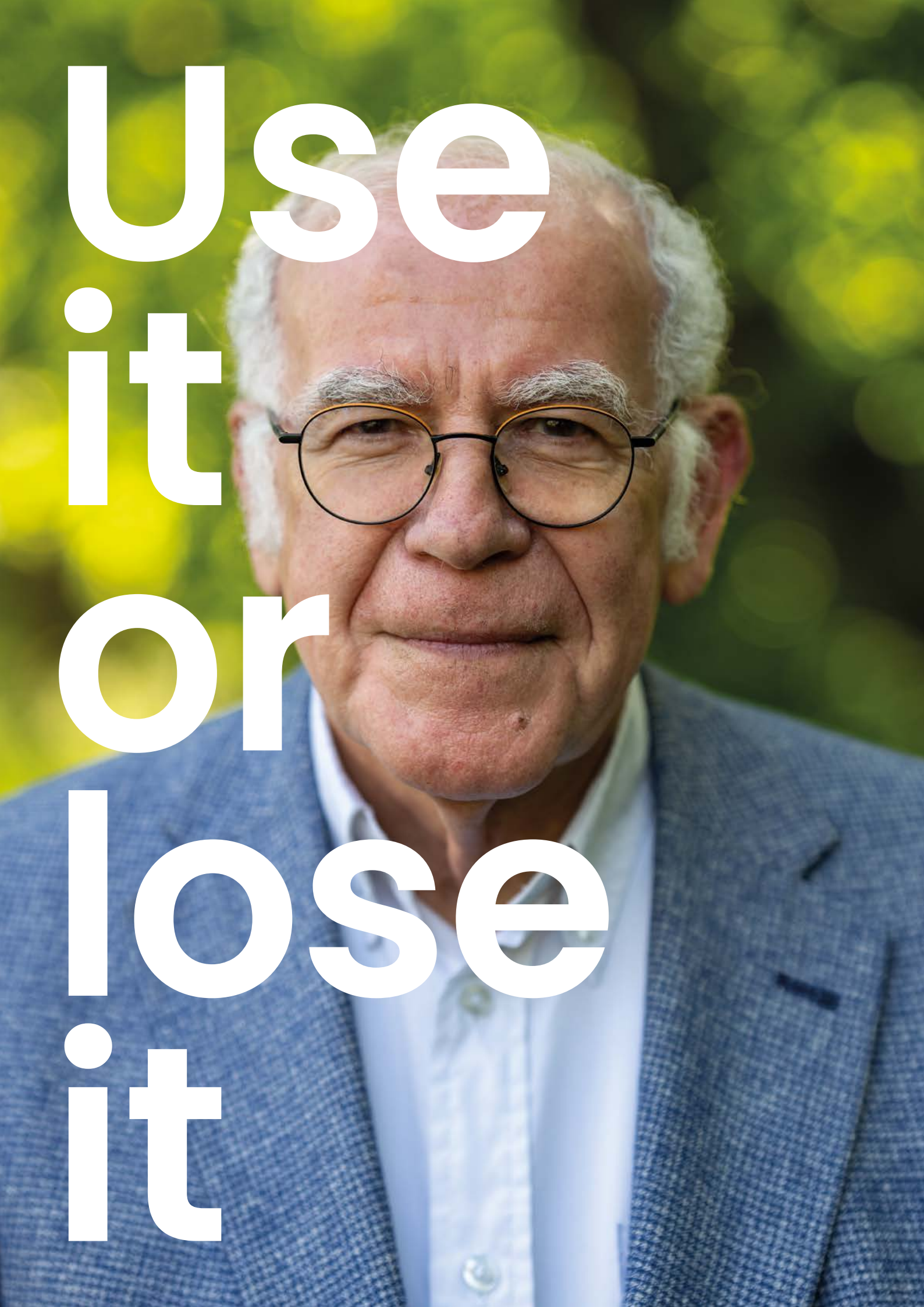
“Het is een heel
 mooi proces
 dat ontzettend
 veel voor
 een buurt kan
 betekenen.”

26

“Kunstwerken van
 formaat hebben
 visueel meer impact.”

A portrait of Professor Dick Swaab, an elderly man with white hair and glasses, wearing a blue blazer over a light blue shirt. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is a blurred green and yellow, suggesting an outdoor setting with foliage.

Use it or lose it

Interview Dick Swaab

Professor Dick Swaab is de bekendste hersenonderzoeker van Nederland. Hij stond aan de wieg van de Nederlandse Hersenbank, was directeur van het Nederlands Herseninstituut en hoogleraar neurobiologie aan de Universiteit van Amsterdam. Hij heeft nog steeds een onderzoeksgroep in Amsterdam en China. Ook schreef hij verschillende – spraakmakende – boeken, waaronder *Ons creatieve brein*. Anneke Jongerius bezocht Dick Swaab bij hem thuis en *picked his brain*. Wat maakt ons brein creatief? Wat gebeurt er met onze hersenen als we naar kunst kijken? En hoe zouden wij in een gebiedsontwikkeling het beste kunst kunnen toepassen? Dat laatste blijkt nog knap lastig. "Schoonheid is deels een persoonlijke ervaring. *Beauty is in the eye of the beholder...*"

“Als je iets mooi vindt, wordt het belonend centrum in de hersenen geactiveerd. Dat geeft een prettig gevoel.”

Anneke “In deze AMuse staan kunst en creativiteit centraal. U schreef het boek *Ons creatieve brein*. Hoe mens en wereld elkaar maken.

Dick “Kijk om je heen... Alles wat je ziet hebben wij als mensen met ons brein gemaakt. Maar ons brein functioneert in voortdurende interactie met onze omgeving. De taal waarmee we opgroeien beïnvloedt de bouw van ons brein. Ons creatieve brein creëert onze omgeving en onze omgeving beïnvloedt de ontwikkeling en het functioneren van ons brein.”

Anneke “Dus het is ‘*not written in stone*’... Niet alles is vastgelegd in ons DNA?”

Dick “Deels natuurlijk wel; zo’n 50 procent. Maar het hersengewicht van een pasgeboren baby is slechts 350 gram. Dit betekent dat 75 procent van het netwerk nog moet worden aangelegd. Dit gebeurt in interactie met onze sociale en culturele omgeving.”

Anneke “Kunt u een voorbeeld geven van de invloed van onze omgeving op ons brein?”

Dick “Als een kind tweetalig opgroeit – met een vader en een moeder die beiden een andere taal met het kind spreken – wordt het brein van dat kind extra gestimuleerd. Dit resulteert erin dat het kind zo’n vijf jaar later de ziekte van Alzheimer krijgt ten opzichte van kinderen die niet tweetalig zijn opgevoed. Andere omgevingsfactoren die gunstig op onze hersenen inwerken zijn bijvoorbeeld een goede scholing, een goede opleiding en een interessant beroep. Je brein moet dagelijks worden gestimuleerd en continu worden uitgedaagd. Dan kun je jezelf tegen Alzheimer beschermen. Zelfs op late leeftijd. Als ouderen bijvoorbeeld schaken, kunnen zij de ziekte nog zo’n vier jaar voor zich uitschuiven.”

Anneke “Zo klinkt het net alsof wij allemaal de ziekte van Alzheimer krijgen...”

Dick “Dat klopt, niemand ontkomt eraan. Tenzij je eerder aan iets anders overlijdt en dat gebeurt natuurlijk vaak. Maar als je je brein blijft uitdagen en stimuleren, kun je Alzheimer dus uitstellen. *Use it or lose it.*”

Anneke “Zijn er ook omgevingsfactoren die een negatief effect op de ontwikkeling van onze hersenen hebben?”

Dick “Genoeg. Als een kind bijvoorbeeld geen intense interactie met de moeder heeft, zich niet beschermd voelt of mishandeld wordt, kan dit een langdurig en blijvend effect hebben. Ook dingen die wij met ons brein hebben gecreëerd kunnen van negatieve invloed op onze hersenontwikkeling zijn.”

Anneke “Zoals?”

Dick “Auto’s, fijnstof... Om maar wat te noemen. Als een kind in de baarmoeder en de eerste jaren na de geboorte dicht bij een snelweg opgroeit, heeft het een grotere kans op autisme. Hetzelfde geldt voor het ongeboren kind van een zwangere vrouw. Mensen denken vaak dat de interactie met de omgeving pas na de geboorte begint. Maar dat begint al vanaf de conceptie én zelfs daarvoor. Een eikel en spermacel kunnen ook een negatief effect hebben als zij met bepaalde chemische stoffen in aanraking zijn geweest. Bijvoorbeeld door het gebruik van bepaalde medicijnen of door alcohol of roken.”

Anneke “Daar was ik mij allemaal helemaal niet zo van bewust. En wat maakt ons brein creatief?”

Dick “Als je kijkt naar waar het brein voor dient, is het voor een deel om alle lichaamsfuncties automatisch te besturen. Dit geldt voor alle beesten en dus ook voor ons. Maar bovenop dit deel is er nog iets extra’s en mensen hebben meer extra brein dan alle dieren om ons heen. Met dit deel kunnen wij creatief zijn in kunst, dans, techniek, wetenschap, taal en communicatie. Het brein van een walvis is veel groter dan dat van ons. Maar hij heeft minder extra brein, omdat hij zo’n enorm lichaam te besturen heeft. Dát maakt het verschil.”

Anneke “Ik las daarover iets interessants in uw boek. Er stond dat op het moment dat de mens die extra hersencapaciteit kreeg, zij tegelijkertijd, op verschillende plekken in de wereld, precies dezelfde kunst zijn gaan maken...”

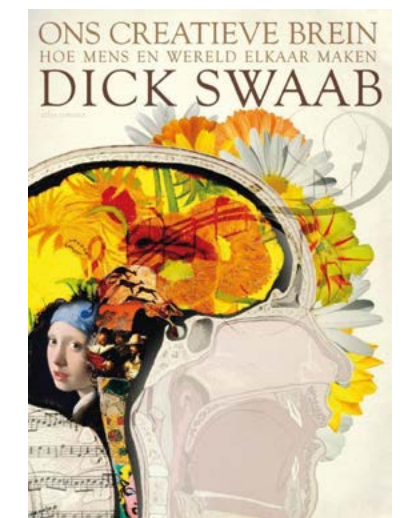
Dick “Dat klopt. Zo’n 40.000 jaar geleden kregen wij zo’n 1.400 gram hersenweefsel en ontstond de moderne mens. Toen begonnen wij met het maken van kunst, inderdaad hetzelfde soort kunst. In Frankrijk, Duitsland, Rusland en Australië zijn zo’n beetje dezelfde grotschilderingen gevonden. Ze gingen over dieren, voortplanting en spiritualiteit. Dit is onafhankelijk van elkaar gebeurd en dat is best bijzonder. Ze hadden geen contact met elkaar. Er was toen nog geen internet...”

Anneke “Wat maakt de ene persoon creatiever dan de andere?”

Dick “Dat wordt deels bepaald door onze genetische achtergrond – we zijn allemaal een unieke mix van pa en ma – en deels door de interactie met onze omgeving. Wanneer het brein zich ontwikkelt, krijgen de cellen een opdracht om contact te zoeken met een hersengebied verderop. Er is een enorme competitie om die contacten te leggen. Dit noemen we neuronaal darwinisme. Contacten die op het juiste moment aankomen, zorgen ervoor dat die cellen met elkaar gaan communiceren. Contacten die te vroeg of te laat aankomen verdwijnen en daarmee verdwijnen de cellen ook. Dit maakt ieder brein anders en het ene brein creatiever dan het andere.”

Anneke “Wat gebeurt er eigenlijk met onze hersenen als wij naar kunst kijken?”

Dick “Dat hangt ervan af of we het mooi of lelijk vinden. Als je iets mooi vindt, wordt het belonend centrum in de hersenen geactiveerd. Dat geeft een prettig gevoel. Maar als je iets lelijk vindt, kan de insula worden geactiveerd. Dat geeft een walgelijk gevoel.”

Ons creatieve brein
Dick Swaab, Uitgeverij Pluim, € 39,99

Anneke “Geldt dit ook voor muziek?”

Dick “Ja. Het hangt van het soort muziek af welke hersengebieden geactiveerd worden. Zo heeft ieder leger bijvoorbeeld een muziekkorps. Vroeger werd er marsmuziek gespeeld om de soldaten op te juttten voor de strijd. Marsmuziek stimuleert de ademhaling, hartslag en bloeddruk.”

Anneke “Maar als een soldaat nu een hekel heeft aan marsmuziek?”

Dick “Dan moet hij beslist niet het leger ingaan. Dan werkt het alleen maar averechts. Ik denk dat het de Engelsen heeft geholpen de Schotten te verslaan. De Schotten speelden voor ze de strijd aangingen altijd doedelzakmuziek. Ik vermoed dat de Engelsen daar net zo’n hekel aan hadden als ik en ze er daarom extra hard in gingen. Muziek die je mooi vindt, is meestal de muziek waar je in je adolescentie naar luisterde. Want dat is de periode waarin je je smaak voor muziek ontwikkelt.”

Anneke “Wat bepaalt of we iets mooi vinden of niet?”

Dick “Dat hangt allemaal af van ons brein.”

Anneke “Wat bedoelt u daarmee?”

Dick “De individuele verschillen zijn groot. Zoals ik net al zei is ieder brein anders. Dit maakt dat schoonheid deels een persoonlijke ervaring is. *Beauty is in the eye of the beholder...*”

Anneke “Als wij in een gebied op een of andere manier kunst willen verwerken, wat zou uw advies aan ons dan zijn?”

Dick “Het is in ieder geval belangrijk te beseffen dat wat je ophangt of plaatst in een gebouw of leefomgeving enorme effecten kan hebben. Zo vroegen patiënten in een psychiatrische kliniek bijvoorbeeld vaker om angstwerende medicijnen als er een schilderij van Vincent van Gogh of Jackson Pollock hing. Dat komt omdat wij de emoties van de kunstenaar spiegelen. De spiegelneuronen in onze hersenen zorgen ervoor dat wij kunnen voelen wat een ander meemaakt. Ze vormen de basis van empathie. Hierdoor kunnen wij de stemming van een kunstenaar aanvoelen waarmee hij het kunstwerk maakte.”

Anneke “Oké, geen Van Gogh dus... En verder?”

Dick “Het probleem blijft dat ieder brein anders is. Toparchitecten zijn in feite ook kunstenaars. Ze hebben een eigen smaak en die hoeft niet overeen te komen met jouw smaak. Als je een in architectonisch opzicht heel uitgesproken gebied ontwerpt, zullen sommige mensen het fantastisch vinden, terwijl anderen er absoluut niet willen wonen...”

Anneke “In uw boek las ik iets over de effecten van bepaalde lijnen en vormen in architectuur. Is het voor architecten zinvol na te denken over welke lijnen of vormen ze in een ontwerp gebruiken of gaat dit te ver?”

Dick “Frank Lloyd Wright legde in zijn architectuur de nadruk op horizontale lijnen en rechte hoeken. Oscar Niemeyer gebruikte veelal ronde vormen. Persoonlijk vind ik hun ontwerpen prachtig. Een duidelijke lijn in een gebouw spreekt mij meer aan dan een bepaalde kleur. Daar bestaat ook een theorie over: lijnen kunnen makkelijk worden verwerkt in de primaire visuele hersenschors en dit wordt door iedereen als plezierig ervaren.”

Anneke “We zouden dus kunnen stellen dat duidelijke lijnen en vormen in zijn algemeenheid aantrekkelijk zijn om te zien...”

Dick “Aantrekkelijk voor sommige mensen. Het waarderen van kunst en architectuur blijft persoonlijk.”

Anneke “En hoe zit het met het gebruik van kleuren? U haalde het zojuist al even aan.”

Dick “Kleuren hebben een enorm effect op ons. Rood veroorzaakt opwindend. Dit gaat ver terug in de evolutie. Toen we de rode, rijpe vruchten in de bomen konden onderscheiden. Rood is ook de kleur van bloed, van levensgevaar. Het is zo sterk ingeprint in ons DNA dat de kleur ons nog steeds stimuleert. Rood, oranje en geel werken stimulerend, groen en blauw rustgevend.”

Anneke “Zou je dit kunnen door-trekken naar een gebiedsontwikkeling. Zo van: we geven die muur een rode kleur, dan lopen de mensen tenminste een beetje door...”

Dick “Ik zou het niet prettig vinden om in een rood of oranje huis te wonen. Dan zou ik de hele tijd denken dat er iets aan de hand is. Le Corbusier heeft in Frankrijk flatgebouwen ontworpen met uitgesproken kleuren. Persoonlijk vind ik ze helemaal niets. Maar ja, anderen misschien wel. Toch zou ik adviseren om in ieder geval niet voor al te uitgesproken kleuren kiezen.”

Anneke “Er zijn dus wel een aantal zaken waar wij in een gebiedsontwikkeling rekening mee kunnen houden als het om kunst gaat. Maar eigenlijk is de conclusie dat we met kunst en architectuur nooit iedereen kunnen behagen?”

Dick “Inderdaad. Ik denk dat wanneer je écht veel mensen wilt behagen, je moet teruggaan naar de evolutie. Terug naar de natuur. Dat heeft Frank Lloyd Wright ook gedaan met zijn beroemde ‘prairiehuizen’. Hij zocht in zijn ontwerpen heel bewust naar een interactie met de natuur. De meeste mensen houden ervan om natuur om zich heen te hebben. Ik ook. We hebben hier bomen en water. En kijk, daar staat Karel, onze reiger en daar zwemmen een paar nijlgansen... Fantastisch, toch?”

Anneke “Natuur dus...”

Dick “Ja, dat is absoluut essentieel in elke ontwikkeling. Iedereen vindt het prettig om tussen bomen door te lopen. Om groen en water te zien, vogels te horen... Ga terug naar de evolutie. Maak gebruik van de natuur. Dat is mijn belangrijkste boodschap.”

“Maak gebruik van de natuur.
Dat is mijn belangrijkste boodschap.”

Beroep

Fotograaf & oprichter KijkLab

Leeftijd

45

Trots op

Al die verhalen van bewoners die ik heb mogen delen.

Key in placemaking is...

Vertrouwen en loslaten: durf als organisatie vertrouwen te hebben in bewoners. Zij weten vaak wat het beste werkt.

“Een foto lezen we bijna allemaal hetzelfde.”

Means to an end

“Waar veel fotografen alleen maar foto's nemen, probeer ik met mijn fotografie ook iets terug te geven. Daarom heb ik KijkLab opgericht. KijkLab gebruikt fotografie in sociaal maatschappelijke projecten. Het beeld is dan geen doel op zich, maar een middel om een doel te bereiken. Want beelden brengen een gesprek veel makkelijker op gang en zorgen voor heel andere gesprekken.”

Universeel

“Een camera geeft mij een legitieme reden om met mensen in gesprek te gaan. Als ik zonder camera bij mensen aanbel en zeg dat ik graag even binnen wil kijken, trekken ze waarschijnlijk meteen een wenkbrauw op. De camera verschaft mij toegang tot de leefwerelden van mensen die anders voor mij verborgen blijven. En het mooie van beeld is dat het veel minder cultureel gebonden is. Het maakt niet uit of je in Afghanistan of Noorwegen bent geboren; een foto lezen we bijna allemaal hetzelfde.”

Boze woningcorporatie

“Ik woonde vroeger in Den Haag Zuidwest. Een wijk met veel sociale woningbouw; grote flats met veel gezinnen. Geld voor vakantie was er niet. In de vakantie speelden alle kinderen buiten. Ik weet nog goed dat de woningcorporatie de tuin opnieuw inrichtte, zonder overleg met de bewoners. Wij hebben de tuin toen met goede bedoelingen omgespit en er een crossbaan van gemaakt. Daar was de woningcorporatie niet zo blij mee. Terwijl het eigenlijk de ultieme bewonersparticipatie was. Ik denk dat er toen bij mij een zaadje is geplant...”

Sociale vraagstukken

“Ik focus mij met mijn fotografie op kleine persoonlijke verhalen, die te maken hebben met grote sociale vraagstukken. Bepaalde beleidsmatige keuzes die ergens achter een bureau worden verzonnen, kunnen grote impact hebben op mensen. Ik probeer door middel van een persoonlijk verhaal te laten zien wat het effect is van bepaald beleid. Ik ben ervan overtuigd dat je mensen met fotografie veel meer raakt dan met rapporten en cijfers.”

Onder zeil

“Ik heb ooit een keer een serie gemaakt van scootmobielen op straat. De serie heette ‘Onder zeil’. Omdat de accu's in brand konden vliegen, mochten ze op een gegeven moment niet meer binnen staan. Dit zorgde voor allerlei problemen. De eigenaren moesten hun scootmobiel elke dag met touw en zeil afdekken. Maar dit waren natuurlijk niet de meest mobiele mensen. Het zorgde ervoor dat ze hun scootmobiel minder gebruikten. Gelukkig zijn er uiteindelijk meer stallingen gekomen. Natuurlijk niet alleen door mijn foto's. Maar mijn foto's hebben het gesprek wel op gang gebracht.”

Mijn Duindorp

“Met KijkLab fotografeer ik niet alleen, ik organiseer ook veel participatieve fotoprojecten. Dat zijn projecten waarbij de bewoners zelf fotograferen. Zo heb ik onlangs kinderen in het Haagse Duindorp hun buurt laten fotograferen. Duindorp komt vaak negatief in de media. Wij wilden hiermee de beeldvorming veranderen. Dat is gelukt. De foto's zijn in een museum geëxposeerd en het is landelijk opgepikt. Hierdoor is er een heel ander gesprek over Duindorp ontstaan. Ik ben ontzettend trots op deze kinderen. Dit is precies waarvoor ik het doe.”

Ruimte voor iedereen

Buurtfeesten, concerten en exposities. Lezingen, markten en workshops. Bij RAUM is het allemaal te vinden. RAUM is als een klein, creatief, dromerig festivalterrein. Een publieke ruimte waar de nadruk ligt op creativiteit. "Het is een plek die we samen met de buurt maken," zegt Donica Buisman, de directeur van RAUM. Voor haar is dat een absolute voorwaarde. "Alleen dan zullen mensen zich mede-eigenaar voelen van hun plek in de stad."

“Als je kinderen samen spelen, raak je vanzelf met elkaar in gesprek.”

“Venster is de ontmoetingsplek van RAUM. We zitten hier nu vijftien jaar en nog steeds heb ik, als ik het terrein oploep, zin om een balletje te trappen of iets dergelijks. Het is heel speels en open; dat geeft een enorm gevoel van vrijheid. Hoe RAUM met dit terrein omgaat, vind ik geweldig. Neem de Pleinotheek. Daar kunnen kinderen spelletjes lenen en worden er activiteiten voor hen georganiseerd. Zo zijn de kinderen lekker bezig en kunnen de ouders elkaar ontmoeten. Het maakt niet wat je achtergrond is: als je kinderen samen spelen, raak je vanzelf met elkaar in gesprek.”

Daniel Lansbergen
Uitbater Wijkrestaurant Venster

Het begon allemaal in 2016 met een diepe kuil vol zand op het Berlijnplein in Leidsche Rijn. Het terrein had een culturele bestemming. “Maar een plan was er nog niet,” vertelt Buisman. Als projectmanager van diverse culturele en creatieve evenementen raakte zij steeds meer geïnteresseerd in hoe mensen zelf graag vorm en identiteit geven aan hun stad. “Ik werk altijd vanuit co-creatie met gebruikers. Net als hier,” zegt ze, wijzend naar het kleurrijke, vrolijke terrein waar niets je nog herinnert aan die zanderige kuil van toen. “RAUM gaat heel erg over hoe je verschillende mensen en leefwerelden via cultuur en ontwerp met elkaar kunt verbinden in de publieke ruimte.”

Creative placemaking

Bij RAUM staat creative placemaking centraal. Wat dat anders maakt dan ‘gewone’ placemaking? “Heel simpel,” antwoordt Buisman. “Wij zetten kunst en cultuur in als placemaking-tools. Daarmee willen wij laten zien dat de publieke ruimte heel uitdagend, creatief en inspirerend kan zijn.” Voor Buisman is het niet alleen essentieel om bewoners bij dit proces te betrekken. Het is volkomen logisch. “Alleen dan zullen zij zich mede-eigenaar voelen van hun plek in de stad en ervaren dat ze zelf invloed hebben op de kwaliteit ervan. Het is zo belangrijk om mensen zelf het eigenaarschap van een plek te geven. Om hen een wezenlijke bijdrage te laten leveren aan de inrichting en invulling ervan. Pas dan zullen verschillende mensen zich er werkelijk thuis voelen.”

Diversiteit

Bij RAUM kan die diversiteit soms nog wel wat hulp gebruiken. “Er zijn groepen waarvan wij vinden dat ze onvoldoende gezien en gehoord worden, terwijl zij wel in de omgeving aanwezig zijn. Het zijn de zogenoemde focusgroepen waar RAUM zich extra voor inspant. Als voorbeeld noemt Buisman ouderen, kinderen met een beperking en mensen met een Marokkaanse migratieachtergrond. Het is een van de redenen waarom RAUM jaarlijks SOUK Utrecht organiseert; een Arabische markt, die inmiddels is uitgegroeid tot een groot, populair event in Utrecht. “Deze souk wordt georganiseerd met mensen uit de community zelf. Zij programmeren dit evenement samen met ons,” legt Buisman uit. Wat hierbij altijd voorop staat – en dat geldt voor alle activiteiten van RAUM – is dat niet alleen de mensen uit de betreffende

“Wij hopen dat mensen vertrouwde vreemden worden.”

groep zich er welkom voelen, maar iedereen. “Bij SOUK Utrecht zien we dat dit lukt. Er komen veel verschillende groepen vanuit allerlei verschillende achtergronden op af. Wij hopen dat mensen vertrouwde vreemden worden. Dat ze denken: ik ken je niet, maar ik voel me wel vertrouwd bij je.”

Loose space

RAUM is een geslaagd voorbeeld van een loose space; een ruimte die zodanig wordt ingericht dat mensen er zelf voor kunnen kiezen hoe ze er gebruik van maken. Het is het tegenovergestelde van een tight space, waarbij een ruimte eenzijdig voor gebruikers wordt ingericht, die het vervolgens ook alleen maar op een bepaalde manier mogen gebruiken. “Wat wij hier hebben geleerd, is dat er bij een loose space veel sneller sociale interactie ontstaat,” zegt Buisman. Leren staat ook centraal bij RAUM. “RAUM gaat ook over vallen en opstaan. Wat werkt wel, wat werkt

niet?” De lessen die ze hier leren – hun *best practices* – deelt RAUM graag met anderen. Bijvoorbeeld in podcasts, het eigen magazine of de jaarlijkse conferentie ‘Onze Stad Ons Canvas’. “Jaarlijks komen we hier met stadmakers uit heel Nederland samen om met elkaar te leren en kennis te delen over hoe we publieke ruimten meer verbindend kunnen maken.”

Het terrein kent een paar vaste plekken, zoals restaurant Venster, de Pleinotheek en de Hangout. De laatste twee zijn betrekkelijk nieuw. “De Pleinotheek is een mix van een buurtuitleen, een kiosk en een bibliotheek, de Hangout een fijne chillplek voor jongeren. Uiteraard bedacht door jongeren uit de buurt.” Daarnaast zijn er diverse wisselende creaties en activiteiten, zoals installaties, exposities, tentoonstellingen, concerten en lezingen. Eigenlijk kun je het gewoon het beste een keer zelf ervaren. Bij RAUM is er ruimte voor iedereen. ■

“Ik laat mensen op verhaal komen.”

Verwachtingen

“Ik heb altijd in de communicatie gewerkt en geschreven voor magazines. Ik had een man, we kregen kinderen. Net als veel anderen probeerde ik aan de verwachtingen van onze maatschappij te voldoen. Aan het ideaalbeeld van hoe een leven er in die maatschappij uit zou moeten zien. Het beeld van een gezin, een baan, een sociaal leven... Maar mijn gevoel zei me altijd al iets compleet anders.”

De ziekte van Alzheimer

“Toen mijn man ziek werd – hij kreeg op jonge leeftijd de ziekte van Alzheimer – liep alles in de soep. Natuurlijk heeft dit veel impact gehad op ons gezinsleven, op onze kinderen en op mij. Maar juist toen bleef ik heel erg vastzitten in dat patroon, vasthouden aan die verwachting. Ik heb het lang in stand proberen te houden. Ten koste van mezelf. We zitten zo vast in een leven dat ons dwingt. Daarin gaan we vaak aan onszelf voorbij.”

De sprong wagen

“Ik wilde al heel lang voor mezelf beginnen; schrijftraining geven, een training waarin ik mensen wilde leren de sprong naar het onbekende te wagen. De held te worden in hun eigen verhaal. Maar zolang ik die sprong niet zelf waagde, kon ik die les natuurlijk nooit aan anderen leren. Ik heb daarvoor tijd nodig gehad. Ik heb moeten leren loslaten, luisteren naar mijn gevoel. Al schrijvend kwam ik op verhaal en waagde uiteindelijk de sprong.”

Betekenis en verbinding

“Mijn schrijftraining is gericht op betekenis en verbinding. Tijdens de training leer ik mensen zelfgericht te schrijven. Door op deze manier te schrijven, leren ze loslaten en zichzelf ontdekken. Aan mijn schrijftafel gebeurt er altijd iets. Mensen schrijven niet alleen hun verhaal; ze delen het ook. Daardoor leggen ze het buiten zichzelf en kunnen ze ermee werken. Ik laat mensen op verhaal komen.”

Pont tot Park

“Dat doe ik ook als communitymanager bij Pont tot Park in IJmuiden. Het is mijn manier van placemaking. Door mensen te interviewen, kom ik erachter wat er speelt, wat hen drijft en wat ze voelen... Er zijn hier in het verleden plannen en beloftes gemaakt die niet zijn nagekomen. Daardoor is het wantrouwen groot. Binnen de nieuwe samenwerking ben ik communitymanager geworden. Ik probeer dat wantrouwen weg te nemen en vertrouwen te kweken.”

Wantrouwen

“Je moet mensen meenemen in het proces. Ze horen en ze erbij betrekken. Er moet een nieuw verhaal komen. Maar dan moeten de mensen het oude verhaal wel durven loslaten. Ik probeer ze naar de toekomst te laten kijken, zodat ze niet in het verleden te blijven hangen. Zoals ik dat zelf ook heb gedaan. Als ik was blijven hangen in het verleden, was ik niet gekomen waar ik nu sta. En laten we eerlijk zijn: hoe gaaf is het om hier met elkaar iets mooiers van te maken?”

Beroep

Verhalenbevrijder & communitymanager
Pont tot Park

Leeftijd

49

Trots op

Mijn kinderen,
mijn schrijfatelier en
mijn eigen bedrijf.

Key in placemaking is...

De durf om nieuwe
werelden te creëren.

cascoland

Casco (het; o; meervoud: casco's) romp van schepen, vliegtuigen, voertuigen en woningen.

Bron: Van Dale

“Kijk, dit zijn Kieran en Boyd, twee bevriende kunstenaars, die – zoals jullie zien – nu een kunstwerk aan het maken zijn,” grapt Roel Schoenmakers. Midden in een fruittuin zijn twee mannen in de weer met een dikke, warrige rol staaldraad. Met wat fantasie had het zomaar een kunstwerk kunnen zijn. Maar dat is het niet. “Het is leidraad, bedoeld om het fruit in de juiste richting te leiden,” legt Schoenmakers uit. Hij is de initiator van Cascoland, samen met zijn partner Fiona de Bell. Het kunstgrapje maakt hij niet zomaar. Cascoland is een internationaal netwerk van kunstenaars en creatieven, dat zich wereldwijd inzet voor ecologisch en sociaal duurzame

kas blijft staan. Ik staar door het glas naar een of ander industrieel apparaat. “In die container gaat oud brood met water,” begint Schoenmakers. “Daarna wordt de broodpap in dat vat gepompt dat voor driekwart is gevuld met bacteriën. Die produceren vervolgens biogas en met dat gas bakken we weer nieuw brood.” Het idee is niet zomaar ontstaan. Voordat Cascoland deze plek creëerde, was de organisatie onder andere actief in de Amsterdamse Kolenkitbuurt, hier niet ver vandaan. “Daar zagen wij bewoners centraal brood inzamelen. In de Islamitische cultuur mag je dit namelijk niet zomaar weggooien. De gemeente had hen beloofd het

De Vette Vlam

Het is slechts een van de vele voorbeelden van de duurzame, lokale en circulaire initiatieven van Cascoland. Zo maken ze van gebruikt frituurvet zeep en kaarsen. “De kaarsen stonken in eerste instantie enorm naar frituurvet. Door er gerecyclede sinaasappelschillen aan toe te voegen, hebben ze nu een heerlijke sinaasappelgeur.” De kaarsen – ze hebben de naam de Vette Vlam gekregen – zijn inmiddels een grote hit. “We hebben nooit gepretendeerd dat wij het broodprobleem of het vetprobleem zouden oplossen. Daar zijn we veel te kleinschalig voor. Maar we laten hiermee wel zien wat er allemaal mogelijk is,” aldus Schoenmakers.

“Zo zie je hoe een kleine ingreep al een enorme positieve invloed heeft op het ecosysteem.”

buurten. Net zoals hier, in de Fruittuin van Moerkerken, gelegen in het Amsterdamse Nieuw-West. “Daar staan perenbomen, daar appelbomen en hier frambozenstruiken. En dat daar is ons kippenhok,” zegt Schoenmakers, wijzend naar een paar kippen onder een ren, verwoed in het gras pikkend. Een oase van groen in de stad, schiet er door me heen. Ik heb dit zinnetje vaker gelezen. Maar de Fruittuin van Moerkerken is écht een oase van groen in de stad.

Duurzaam en circulair

Dat is het niet altijd geweest. Voordat Cascoland hier neerstreek, stelde de plek niet veel voor; onbestemde groenstroken en bosschages voor een lagere school, waar ‘s avonds jongeren samenkwamen om drugs en lachgas te gebruiken. “Iedere ochtend leverden ouders hun kinderen bij de school af tussen de rotzooi van de avond ervoor. Bewoners voelden zich er onveilig. Maar dat gevoel is nu helemaal verdwenen,” zegt Schoenmakers, terwijl hij voor een

op een duurzame manier te verwerken. Maar wij kwamen erachter dat ze het brood gewoon samen met ander afval verbrandden. Dus eigenlijk werd het evengoed weggegooid. Toen zijn wij het oude brood gaan ophalen om er biogas van te produceren en nieuw brood mee te bakken.”

Hetzelfde geldt voor hun bijdrage aan een grotere biodiversiteit. “Je ziet vaak dat het in de openbare ruimte ontbreekt aan biodiversiteit. Dat komt omdat alles zo homogeen wordt ingericht. Maar hier,” zegt Schoenmakers, met een arm gebarend naar de fruittuin. “Hebben we wel dertig verschillende rassen fruit. Het idee erachter is dat organismes weerbaarder worden als er meer diversiteit is en hoe diverser het groen, hoe diverser de diertjes die erop afkomen. Er zijn hier molletjes, muisjes, vleermuizen en allerlei soorten vogels. Zo zie je hoe een kleine ingreep al een enorme positieve invloed heeft op het ecosysteem.”

Is het kunst?

We lopen verder. Ondertussen praat Schoenmakers honderduit. Waar de naam Cascoland vandaan komt. “Een casco is een geraamte, een lege structuur. Wij creëren ergens in de wereld, op een stukje land, het casco. Maar de bewoners moeten zelf invulling aan het casco geven.”

“Wij spreken ze aan op hun talenten. Op wat ze wél kunnen in plaats van op wat ze niet kunnen.”

Trots vertelt hij dat Cascoland dit jaar precies twintig jaar bestaat en dat alles wat zij de afgelopen twintig jaar hebben gedaan in de Fruittuin van Moerkerken samenkomt. En dat komt zo'n beetje op het volgende neer: “Wij proberen overal ter wereld, samen met bewoners, de openbare ruimte te ‘reclaimen’. Dat is eigenlijk altijd ons uitgangspunt: het creëren van openbare ruimte in de breedste zin van het woord, waar bewoners een rol kunnen spelen in het functioneren ervan.” Ondanks dat Cascoland bestaat uit een netwerk van kunstenaars en creatieven, zijn het zeker niet altijd creatieve projecten waar ze zich mee bezighouden. In die zin dat het werkelijk om kunst gaat. “Wij gebruiken ons kunstenaarschap om een omgeving te scheppen waarin mensen mogelijkheden zien in plaats van onmogelijkheden. In dit soort wijken hebben veel mensen het gevoel dat ze er niet welkom zijn. Wij spreken ze aan op hun talenten. Op wat ze wél kunnen in plaats van op wat ze niet kunnen. We willen ze laten zien dat zij een actieve rol kunnen pakken in het vormgeven van hun leven in zo'n wijk. Met onze artistieke visie geven we mensen een andere kijk op het gebruik van de openbare ruimte.”

Inmaken

Hoe Cascoland mensen aanspreekt op hun talenten, wordt duidelijk in de tweede kas die we betreden. Op de planken staan tientallen verschillende potten en flesjes met – zo op het oog – allemaal een even smakelijke inhoud. Ik neem een potje shakshuka in mijn handen, een gerecht van tomaten en andere groentes. De shakshuka is gemaakt door Elizabeth, Fatma en Makhbule. “Deze drie dames zijn onafscheidelijk. Ze zijn alle drie hun man na gereisd naar Nederland. Na het overlijden van hun mannen en het uitvliegen van de kinderen, was het erg stil in huis. In deze tijden hebben ze elkaar ontmoet. Ze houden erg van samen koken en dat doen ze hier.

Het sociale contact is heel belangrijk voor ze,” zegt Schoenmakers. Het inmaken van groente en fruit hoort bij Cascolands kasconserveproject: fruit uit de fruittuin en geredde groenten en fruit van Markt Plein '40-45, maken ze hier in. “In Nederland kennen we een traditie van het inmaken van fruit. Maar van de markt krijgen we veel meer exotische producten, zoals papaja, meloenen, zoete aardappel en wilde knoflook. Daar hebben we in Nederland helemaal geen recepten van. Maar in deze buurt wonen 158 verschillende nationaliteiten en onze burens uit bijvoorbeeld Suriname, Turkije, Marokko, Armenië en India hebben die recepten wel.” Voor ik er erg in heb, sta ik zes verschillende potten af te rekenen. Schoenmakers geeft me er kaartjes bij. Erop staan de namen met getekende afbeeldingen van de vrouwen die het hebben gemaakt.

Dezelfde middag zit ik thuis aan tafel, een hapje van mijn zojuist aangeschafte shakshuka nemend. Het smaakt ongelooflijk lekker. Ik moet denken aan Elizabeth, Fatma en Makhbule. Ik zie ze voor me, met z'n drieën hangend boven een pan met pruttelend eten in de kas van de Fruittuin van Moerkerken. Kokend, lachend. Samen.

“Ruimte is een mooi middel om mensen weer dichterbij elkaar te brengen.”

Placemaking loont

“Ik heb architectuur gestudeerd aan de TU Delft en ben afgestudeerd met een onderzoek naar de financiële meerwaarde van placemaking. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat alle betrokken stakeholders vonden dat er een bovengemiddelde waarde stijging van vijf tot tien procent optrad als er in een gebied placemaking is of is geweest. Het gaat dan bijvoorbeeld om een stijging van de grondprijzen, huizenprijzen en commerciële huurprijzen.”

Levensdoel

“Tijdens dit onderzoek viel het mij op hoeveel ruimte er in de stad beschikbaar is die niet wordt gedeeld met mensen die juist veel waarde toevoegen aan een gebied. Dat is nu juist wat placemakers doen: zij ontplooiën creatieve initiatieven en versterken de sociale cohesie. Hierdoor wordt een gebied ook financieel meer waard. Ik dacht: dit wordt mijn levensdoel. Ik wil een brug slaan tussen de commerciële en de maatschappelijk culturele sector door middel van het beter benutten van ruimte. Deze twee werelden weten elkaar nu namelijk niet goed te vinden.”

In een flits

“Het begon met Getir. De flitsbezorger had alle etalages van hun darkstores afgeplakt met stickers. Ik wist dat dit ze vroeg of laat problemen zou geven. Wat later inderdaad ook bij veel flitsbezorgers gebeurde. Ik belde ze op om te zeggen dat ze daar echt iets aan moesten doen. Ze waren het daar helemaal mee eens. Zodoende mocht ik een project opzetten waarbij ik hun etalages ombouwde tot kunstgaleries.”

Win-win-win

“Voor het project ben ik op zoek gegaan naar lokale, overwegend jonge kunstenaars. Veel jonge kunstenaars vallen zodra ze van de kunstacademie afkomen in een gat. In de etalages van Getir kregen zij een podium. Het heeft heel goed gewerkt. Voor Getir, de kunstenaars en de buurt. Getir kreeg een beter imago, de kunstenaars verkochten hun werk en ook de buurt was enthousiast.”

Dubbelgebruik

“Daarna heb ik samen met ontwerpstudio D/Dock Usespace opgericht. Want er zijn veel meer gebouwen die niet goed van hun ruimte gebruik maken en dat vind ik zonde. Daarnaast wordt de kloof in de stad steeds groter. Ruimte is een mooi middel om mensen weer dichterbij elkaar te brengen. Door ruimtes dubbel of zelfs driedubbel te gebruiken, ontstaat er veel kruisbestuiving en worden allerlei nieuwe relaties gelegd. Het verbindt enorm.”

Welcome to the future

“Wij willen in de wereld een beweging starten van mensen die inzien dat het in alle opzichten beter is om ruimtes te delen. En dat de vraag naar flexibel ontworpen gebouwen stijgt. Want het biedt niet alleen financieel, sociaal en maatschappelijke voordelen; het is ook nog eens ontzettend duurzaam. Het is ons einddoel om deze zogenoemde *blended venues* in de toekomst zelf te gaan ontwikkelen en ontwerpen.”

Beroep

Co-founder en directeur Usespace

Leeftijd

26

Trots op

Dat we binnen een half jaar meer dan duizend mensen een plek hebben weten te geven in anders ongebruikte ruimtes.

Key in placemaking is...

Experimenteer niet alleen in de tijdelijkheid met creatieve businessmodellen, stel ook in de permanente situatie ruimte voor hen beschikbaar.

A large mural of a woman holding a bouquet of colorful flowers is painted on the side of a multi-story apartment building. The building has many balconies with yellow railings. The mural is part of an outdoor art installation. The text 'Blind Walls Gallery' is overlaid on the image in large white letters.

Wie door Breda loopt, kan er zomaar tegenaan lopen: een muurschildering van Blind Walls Gallery. Wat ooit begon met een paar schilderijen in de binnenstad, is inmiddels uitgegroeid tot een compleet openluchtmuseum. Of, zoals directeur Dennis Elbers het zelf zegt: "Hét museum op straat." De organisatie heeft participatie praktisch tot kunst verheven. "Als het nodig is gaan we alle deuren langs."

“Het is een heel mooi proces dat ontzettend veel voor een buurt kan betekenen.”

“Dit is een prachtig voorbeeld van wat onze muurschilderingen voor een buurt kunnen betekenen,” zegt Elbers. We staan in de Hoge Vucht, een aandachtswijk in Breda. Ik kijk op, starend naar een gigantische schildering op de zijmuur van een metershoge flat. Een vrouw staat in het water, met een bos bloemen in haar handen. Ook onderwater zijn bloemen geschilderd. Op een daarvan staat een putter – een kleurig vogeltje met een rood gezicht. “De muurschildering is gemaakt door Super A en is 37 meter hoog. De flat had een heel slecht imago. Hij stond bekend als de springflat. Maar inmiddels noemt iedereen hem hier de mooiste flat van Breda.”

Lieveheersbeestje

Het uitgangspunt van de muurschildering is het zicht op de Vuchtpolder. Tijdens de Tachtigjarige oorlog werd de polder strategisch onder water gezet, zodat het Spaanse leger de oversteek naar Breda niet kon maken. Dezelfde tactiek wordt nu toegepast om bepaalde soorten onkruid te bestrijden. Zoals de Spaanse ruiter: de bloem die onderwater is afgebeeld. Voor de muurschildering is nog een element beschilderd met een lieveheersbeestje. Desgevraagd blijkt er een heel persoonlijk verhaal achter te zitten. “Voordat een kunstenaar daadwerkelijk met een muurschildering aan de slag gaat, doen wij altijd uitvoerig onderzoek naar de plek en de omgeving,” zegt Elbers. “Toen wij deze buurt bezochten, zagen we tegenover

de flat een balkon vol met lieveheersbeestjes. We hebben toen bij dit appartement aangebeld. De vrouw die opendeed vertelde ons waarom ze dit had gedaan. Haar zoon was op jonge leeftijd overleden. Voor hij stierf zei hij tegen haar dat hij zou terugkeren als lieveheersbeestje. Super A heeft speciaal voor haar dit lieveheersbeestje geschilderd. Ze kan het vanaf haar balkon zien.”

Kunst verbindt

Dat er in sommige muurschilderingen zulke persoonlijke verhalen zijn verwerkt, is niet zo vreemd. “In veel andere steden doet een kunstenaar meestal zijn ding en vertrekt weer. Maar de mensen die er wonen of werken moeten er elke dag naar kijken. Daarom gaan wij altijd eerst op zoek naar een link tussen het kunstwerk en de plek waar het komt. Op deze wijze creëren we iets wat echt alleen maar op die plek kan bestaan. Daardoor krijgt het zoveel meer waarde. Het werkt ontzettend goed,” zegt Elbers. Die link achterhaalt Blind Walls Gallery enerzijds door het stadsarchief in te duiken en te praten met bijvoorbeeld de gemeente of een historicus. Anderzijds speelt participatie een grote rol bij de totstandkoming van een muurschildering. “We organiseren verschillende bijeenkomsten met alle stakeholders en als het nodig is, gaan we gewoon alle deuren langs.” Maar daar stopt de participatie niet. “We selecteren drie kunstenaars waarvan wij denken dat ze goed passen bij de plek, het verhaal en de omgeving. Daarvan mogen de stakeholders er een uitkiezen.” En zelfs van het schetsontwerp mogen ze nog iets vinden. “We bespreken met elkaar of de schets klopt met wat we samen hebben besproken en of het past. Het is een heel mooi proces dat ontzettend veel voor een buurt kan betekenen. Het verbindt enorm.”

Super A – Moerwijkzicht
Foto: Rob Lipsius

Reskate
Foto: Rosa Meininger

Super A – Moerwijkzicht
Foto: Rob Lipsius

Case Macclaim
Foto: PHOTEDby Edwin Wiekens

Voor iedereen

Het idee voor Blind Walls Gallery is gaandeweg ontstaan. "Ik wilde laten zien dat kunst voor iedereen is en niet alleen iets waarvoor je naar een museum toe moet," zegt Elbers. Aanvankelijk organiseerde Elbers nog overwegend laagdrempelige exposities binnen, maar gaandeweg ging hij steeds vaker in de openbare ruimte exposeren. "Iedereen reageerde daar enthousiast op. Maar het waren veelal tijdelijke kunstwerken die op een gegeven moment weer weg moesten. De meeste mensen vonden dat ontzettend jammer. Toen ben ik erover gaan nadenken hoe wij ervoor konden zorgen dat zij ervan konden blijven genieten. Zo is het idee van Blind Walls Gallery ontstaan. Kunst heeft mensen zoveel te bieden. In de vorm van inspiratie of reflectie. Het kan ze een heel andere kijk geven op de plek die ze dachten te kennen. Soms is het zo saai op straat. Een muurschildering kan die saaiheid wegnemen." Inmiddels telt het initiatief 140 muurschilderingen, verspreid over de hele stad. Voornamelijk op de muren van bestaande gebouwen. Maar hier komt binnenkort verandering in. "We zijn druk bezig om het ook in

nieuwbouwprojecten te gaan realiseren. Bijvoorbeeld in HERO van Breda, het nieuwbouwproject van AM. Als dat lukt, zou het echt uniek zijn."

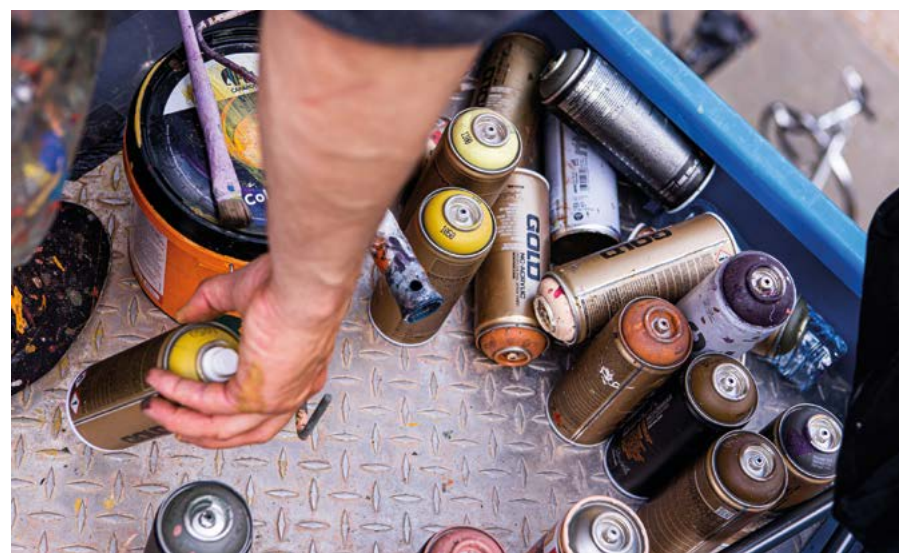
Togetherness

"Vaak heeft een muurschildering nog een ander positief effect," zegt Elbers. We wandelen door woonwijk gelegen in Breda West. "Mensen worden zich ineens veel bewuster van hun omgeving en gaan erover nadenken hoe ze die verder kunnen verbeteren. Dat is hier ook gebeurd," zegt Elbers met een hand gebarend naar een muurschildering op de zijmuur van een woonhuis in de kleuren geel en zwart. Dat laatste is geen toeval. Het is de kleur van voetbalclub NAC Breda. Het kunstwerk – een vader die zijn dochter op schoot neemt, uitgeput na een lange dag spelen – is geïnspireerd op het verhaal van NAC-voetbalicoon Hein van Poppel. "Voor deze muurschildering zijn we écht alle deuren langsgegaan. Een aantal bewoners vertelde ons dat ze vonden dat de saamhorigheid in de wijk zo was afgenomen. Toen we ze vroegen of die saamhorigheid er dan vroeger wel was geweest, antwoordden ze dat ze destijds veel met elkaar

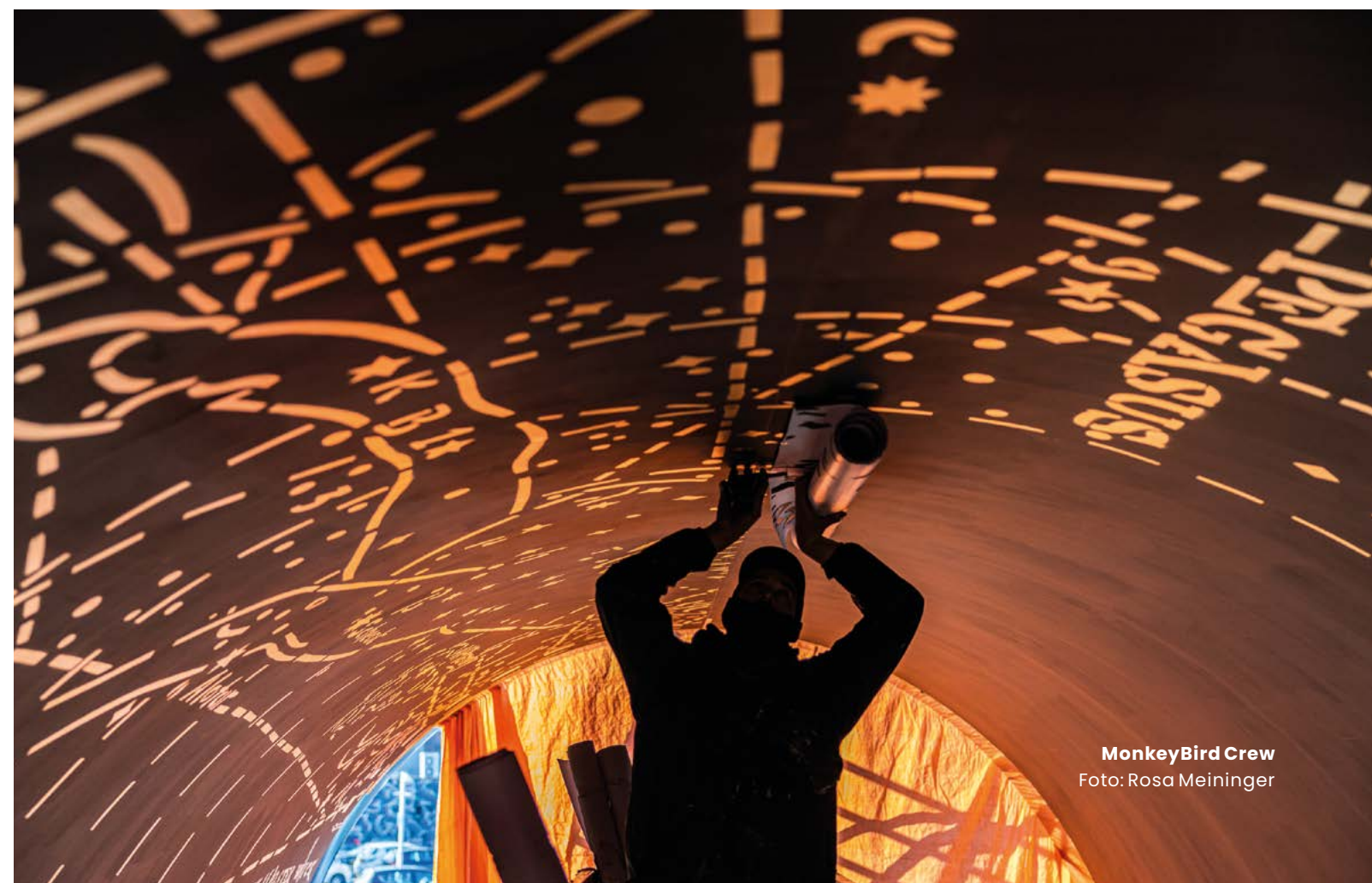
voetbalden. Hein van Poppel organiseerde voetbalwedstrijden op het grasveldje hiervoor. Dit bracht de buurt samen." Kunstenaar Case Macclaim liet zich door dit verhaal inspireren. De muurschildering heet 'Togetherness'. "Ik hoop dat wij met dit project de saamhorigheid in de buurt weer een beetje hebben kunnen terugbrengen."

We zijn weer thuis!

De muurschilderingen van Blind Walls Gallery hebben niet alleen een positief effect op een bepaalde buurt, maar op de hele stad. "Breda Marketing heeft ons verteld dat er veel vraag is naar plattegronden waarop onze muurschilderingen staan. Er is een enorme toename van mensen die speciaal voor onze kunstwerken naar de stad komen. De wijze waarop mensen naar Breda kijken is erdoor veranderd," zegt Elbers en er verschijnt een lach op zijn gezicht. Maar het allermooiste vindt hij nog wel de trots van de Bredanaars zelf. "Sommige mensen leggen aan de hand van onze muurschilderingen uit waar ze wonen, anderen vertellen weer dat ze weten dat ze thuis zijn als ze onze muurschildering zien. Een mooier compliment kun je toch niet krijgen?"

"Sommige mensen leggen aan de hand van onze muurschilderingen uit waar ze wonen."

MonkeyBird Crew
Foto: Rosa Meininger

“Als je een bijzondere plek wilt creëren is placemaking noodzakelijk.”

Schiphol

“Ik heb elf jaar voor Schiphol gewerkt. Daar heb ik geleerd hoe een plek verschillende gebruikers kan bedienen en hoe je door juiste voorzieningen en programmeringen waarde kunt maken. Op een gegeven moment ben ik op Schiphol met mijn team gaan experimenteren met – zoals wij dit noemden – *image builders*: concepten die initieel geen geld zouden opleveren, maar Schiphol wel veel cooler maakte ten opzichte van haar concurrenten. Ik heb daar laten zien wat breder programmeren uiteindelijk oplevert. Oók financieel.”

WYNE

“Na tien jaar wilde ik dit voor mezelf gaan doen en heb ik WYNE opgericht. Simpel gezegd zorgt WYNE voor de programmering van voorzieningen op een plek. Wij ontwikkelen niet alleen een visie, maar zorgen ook voor de realisatie ervan. Waarbij de nadruk ligt op het zo consistent mogelijk doorvoeren van die visie.”

40-40-20

“In die visie probeer ik altijd de door mijzelf ontwikkelde 40-40-20 plintprogrammering te verwerken. Op de eerste 40 procent mag zoveel mogelijk geld worden verdiend. Oftewel, verhuur het aan de hoogste bidder. De tweede 40 procent is een soort tussenregime, bedoeld voor gevestigde partijen die nog niet de hoofdprijs kunnen betalen. De overige 20 procent beschouw ik als een platform voor placemaking, impactondernemerschap, cultuur, creativiteit en experimenten. Hier is de gevraagde huur minimaal.”

In tweede instantie...

“In eerste instantie levert deze 20 procent natuurlijk weinig tot niets op. Maar uiteindelijk maakt dat wat daar gebeurt een plek prettig, leuk en uniek, mét maatschappelijke meerwaarde voor de omgeving. En als een plek uniek is, worden die woningen of kantoorruimtes boven de plint echt wel verkocht of verhuurd. Hier heb ik mij de laatste jaren volledig op gericht. Het leuke is dat ik steeds meer beweging in de markt zie van partijen die inzien dat het werkt en hiermee durven experimenteren.”

Plintenconvenant

“Strijp-S is een mooi voorbeeld van partijen die hebben durven experimenteren. Zij constateerden dat het voormalige Philipsterrein steeds gepolijster werd. Terwijl het vooheen juist een broedplaats was van cultuur en creativiteit. Ze hebben WYNE gevraagd een plintenvisie en uitvoeringsplan te ontwikkelen om het onderscheidende karakter te behouden. En dat niet alleen: ze vroegen mij een plintenconvenant op te stellen met daarin harde afspraken om deze visie te waarborgen. Iedereen heeft het convenant ondertekend. Daar ben ik best trots op.”

The art of placemaking

“Als je een bijzondere plek wilt creëren is er placemaking nodig. Geef ruimte om iets te laten ontstaan. Als je die ruimte biedt – bijvoorbeeld door een aantal ruimtes tegen een zo laag mogelijke prijs te verhuren – ontstaat er iets vernieuwends, creatiefs en leuks. Het trekt toch een bepaald slag mensen aan. Vrijdenkers die onderling verbinding maken. Uit deze kruisbestuiving ontstaan vaak weer nieuwe concepten. Vrijdenkers doen vaak dingen waarvan mensen zeggen: ‘Wow, wat is dit gaaf.’”

Beroep

Mixed-use strateeg WYNE

Leeftijd

55

Trots op

Dat ik een voorloper ben op het gebied van economisch-maatschappelijke plintprogrammering.

Key in placemaking is...

Houd de programmering zo breed mogelijk, dan wordt een plek veel leuker en onderscheidender en volgt het financiële rendement vanzelf.

“Onze projecten vertellen vaak het verhaal van de plek.”

Architect Patrick Meijers ziet architectuur niet als kunst. Al vindt hij wel dat er mooie gebouwen bestaan. “Maar een mooi gebouw is niet per definitie een goed gebouw,” aldus Meijers. “Het is meer de kunst om een gebouw te ontwerpen dat werkelijk een meerwaarde is voor de stad.” Iets waar hij met Orange Architects altijd naar streeft. Geen slechte strategie: de afgelopen jaren sleepte het bureau meerdere prestigieuze awards in de wacht, zoals BREEAM, BNA beste gebouw van het jaar en de Zuiderkerkprijs. Daarmee behoort Orange inmiddels tot de beste architectenbureaus van ons land. AMuse sprak Meijers over verhalende concepten, logische ontwerpen, gelaagde architectuur en de verschillen tussen kunst en architectuur (+ de overeenkomsten).

“Ik zie mezelf niet als kunstenaar en architectuur niet als kunst.”

Waarom heb je ooit voor architectuur gekozen?

“Als kind was ik erg geïnteresseerd in techniek, innovatie en tekenen. Toen ik een studiekeuze moest maken, koos ik voor industrieel ontwerpen, een studie die deze drie facetten combineerde. Maar ik werd uitgeloot. Ik weet nog goed dat ik de brief opende. Bovenin stond in één regel de afwijzing. De rest van de brief ging over hoe geweldig mijnbouw wel niet was als alternatief. Heel irritant vond ik dat. Ik was ontzettend teleurgesteld, beginnen ze meteen dáárover... Mijn moeder vroeg achteloos vanachter haar strijkplank waarom ik eigenlijk geen bouwkunde wilde studeren. ‘Die studie combineert toch ook techniek, innovatie en tekenen?’ zei ze. Dat ik daar zelf niet aan had gedacht! Teleurstelling maakte plaats voor enthousiasme voor het vak architectuur.”

Wat vind je het mooiste aan het vak?

“Dat ik plekken kan maken die onderdeel zijn van een stad. Een plek waar mensen gebruik van maken. Ik vind het iedere keer weer een uitdaging om te achterhalen wat er precies op een plek nodig is en waarom en dit te vertalen naar een passend ontwerp. Het is een complexe ruimtelijke puzzel. Het geeft zoveel voldoening als alle stukjes op hun plek vallen.”

Wat bedoel je precies met ‘alle stukjes’?

“Ik zie architectuur als een superpositie; het bij elkaar brengen van diverse lagen, zoals historie, cultuur, identiteit, gebruik, duurzaamheid en esthetiek. Soms staan deze lagen lijnrecht tegenover elkaar en moet je daarin de juiste balans zien te vinden. In mijn ogen is een project pas geslaagd als alle lagen er in balans in vertegenwoordigd zijn. Dan is het werkelijk een meerwaarde voor de stad.”

Zie jij architectuur als kunst?

“Ik zie mezelf niet als kunstenaar en architectuur niet als kunst. Al zijn er natuurlijk wel raakvlakken. Architecten en kunstenaars zijn alle twee creatief en goed in het vormgeven van een idee. Maar een kunstwerk is veel meer een individuele uiting van een bepaalde emotie of gedachte van de kunstenaar. Het is een persoonlijke ervaring. Bij architectuur gaat het veel meer om verbinding; om iets voor gebruikers, bewoners en omwonenden te doen. Als architect streef je geen individueel maar een collectief doel na.”

Wikipedia omschrijft kunst als de bewuste creatie van iets moois of betekenisvol en schaaft architectuur daar ook onder...

“Ik vind in ieder geval dat het betekenisvolle bij architectuur altijd het zwaarst moet wegen. Ik zie soms de mooiste gebouwen voorbijkomen. Maar een mooi gebouw is niet per definitie een

goed gebouw. Vaak is er dan te veel aan die gelaagdheid voorbijgegaan. Het is voor een architect meer de kunst om een gebouw te ontwerpen dat werkelijk een meerwaarde is voor de stad.”

Hoe breng jij zelf die gelaagdheid in een ontwerp aan?

“Door de locatie en situatie waar het project komt eerst heel goed te analyseren en daar vervolgens een verhalend concept bij te maken. Het verhaal moet er al zijn voor we het ontwerp maken. Hierdoor ontwerpen wij gebouwen waarbij iedereen het gevoel krijgt dat het heel goed bij de plek past. Alsof het daar altijd heeft gestaan. Het zijn bijzondere gebouwen, die tegelijkertijd heel logisch zijn.”

Kun je hiervan een voorbeeld noemen?

“Floating Gardens bij Amsterdam Sloterdijk. Wij hebben het gebied eerst zorgvuldig geanalyseerd. Er vielen ons meteen een paar dingen op. Ten eerste dat het een steenachtige kantoorwijk is die nog geen woonfunctie had. Dan moet je dus al van tevoren een verhaal bedenken van hoe mensen het straks kunnen gaan gebruiken en hoe zij daar prettig kunnen wonen. Ten tweede wordt dit het eerste gebouw dat mensen zien als ze vanuit Haarlem Amsterdam binnenrijden. Het mocht dus best een accent hebben. Ten derde ligt het gebied als een soort infarct in het natuurgebied de Brettenzone. Wij wilden dat wat daar ooit was weggehaald – namelijk een groen landschap – conceptueel terugbrengen. Daarom hebben wij een gebouw ontworpen met groene tuinen op de daken. Vandaar de naam Floating Gardens. Onze projecten vertellen vaak het verhaal van de plek. Als je dat op een aantrekkelijke manier doet en tegelijkertijd een goede woonomgeving met een prettig woonprogramma creëert, is het erg fijn wonen.”

Is dat wat jullie ook met WärtZ hebben gedaan; het project in Zwolle dat Orange Architects onlangs met AM won?

“Absoluut. Fysiek is daar nu nog helemaal niets. De ontwikkeling moet nog beginnen. Toch vertelt het project nu al de kleine en grote verhalen van de plek. Namelijk WärtZ als kloppend hart van de Spoorzone, waar de kruisbestuiving tussen cultuur, onderwijs, maakindustrie en experimentele woonvormen centraal staat. Het concept omvat een robuust en gelaagd DNA als identiteitsdrager van het gebied. Deze identiteit loopt als het ware als een rode draad door de gehele ontwikkeling heen en zie je straks overal terug.”

Je hebt nog niets gezegd over duurzaamheid. Toch staat dit bij Orange Architects hoog op de agenda. Jullie wonnen zelfs twee keer de BREAAW-award, een prestigieuze internationale prijs voor duurzaamheid...

“Daar zijn wij ontzettend trots op. Wij hebben een eigen definitie voor duurzaamheid ontwikkeld dat de basis van al onze projecten vormt: WORLD | WE | VALUE. Wij willen dat onze projecten een positieve impact hebben op natuur en milieu. Op de gezondheid en het welbevinden van de gebruikers. En dat ze zowel fysiek, maatschappelijk als economisch een meerwaarde zijn voor de omgeving. Vaak wordt er slechts op enkele punten voor duurzaamheid gekozen. Wij kiezen heel nadrukkelijk voor duurzaamheid in de breedste zin van het woord. De BREAAW-award is hiervoor een mooie erkenning. Iedereen wil aan duurzaamheid werken. Maar het is vaak lastig omdat het meer kosten met zich meebrengt en het een project complexer maakt. Aan de andere kant: we moeten wel, want we hebben nu al een heel groot probleem...”

“Als architect streef je geen individueel maar een collectief doel na.”

“Mensen zijn heel goed in staat om zelf een buurt op te bouwen.”

De juiste mensen

“Als sociaal gebiedsontwikkelaar probeer ik een fijne, leefbare buurt te creëren. Een plek waar mensen zich betrokken voelen, ze graag zijn en trots op zijn. Dit doe ik door de juiste mensen voor ieder project te vinden en ze met elkaar te verbinden. Voor mij is een project pas geslaagd als er een duurzame strategie is, zodat het in de toekomst verder kan groeien en er omheen ook allemaal mooie dingen ontstaan.”

Manshiyat Naser

“Ik heb Sociale Geografie gestudeerd en ben voor mijn master naar Caïro gegaan. Daar heb ik onderzoek gedaan naar Manshiyat Naser, een informele wijk zonder overheidsregulatie. Ik verwachtte een grote getto met veel ellende aan te treffen. Natuurlijk was dat er ook. Maar wat mij vooral opviel was dat het een buurt was met zoveel leuke, inspirerende en ondernemende mensen. Er was een hele wijk ontstaan waar het bruiste van de energie en innovatie. Toen dacht ik: mensen zijn heel goed in staat om zelf een buurt op te bouwen. Als overheid hoeft je het eigenlijk alleen maar te faciliteren. Daar is mijn interesse in placemaking ontstaan.”

Junks in de tuin

“Als je met mensen gaat praten, naar ze luistert en ze met elkaar in contact brengt, ontstaat er altijd iets moois. Een paar jaar geleden ging Haag Wonen een paar woonblokken verduurzamen. Ik ben toen de wijk ingetrokken om met buurtbewoners te praten en te kijken hoe we er meteen ook een fijne leefomgeving van konden maken. Al snel trok ik de conclusie dat heel raar zou zijn om hier alleen het vastgoed aan te pakken en niet de verloederde binnentuinen waar de junks soms gewoon lagen te slapen.”

Van het één...

“Ik heb er best voor moeten vechten om geld voor die binnentuinen beschikbaar te krijgen. Maar het is gelukt. Het ontwerp hebben we samen met de bewoners gemaakt. Ik weet nog goed dat ik in een van de binnentuinen met een vrouw stond te praten. Ze vertelde mij dat ze zo graag wilde dat haar kinderen hier ook konden spelen. Maar ze woonden op de eerste verdieping. We bespraken net de mogelijkheid van een trappetje, toen er een buurman voorbijliep. Hij heeft direct een trappetje voor haar gemaakt. Het leuke is dat er in het ontwerp nu ook trappetjes zijn opgenomen, zodat iedereen voortaan de tuin kan bereiken.”

Placemaking bij corporaties

“Haag Wonen is niet meer alleen van de stenen, maar ook van een fijne buurt. Daar hebben we hoge ambities in. En terecht, vind ik. Maar deze ambitie vergt een heel andere manier van werken en dat heeft tijd nodig. Al zijn we wel op de goede weg. Woningcorporaties verkeren in een ideale positie om aan placemaking te doen: we bezitten het vastgoed, meestal ook de openbare ruimte eromheen én we kennen de bewoners. Daarom vind ik dat woningcorporaties placemaking veel meer in hun organisatie moeten verankeren, zodat ze niet alleen een goed huis neerzetten, maar ook een fijne buurt.”

Beroep

Sociaal
Gebiedsontwikkelaar
Haag Wonen

Leeftijd

36

Trots op

Dat ik anderen vaak meekrijg in placemaking.

Key in placemaking...

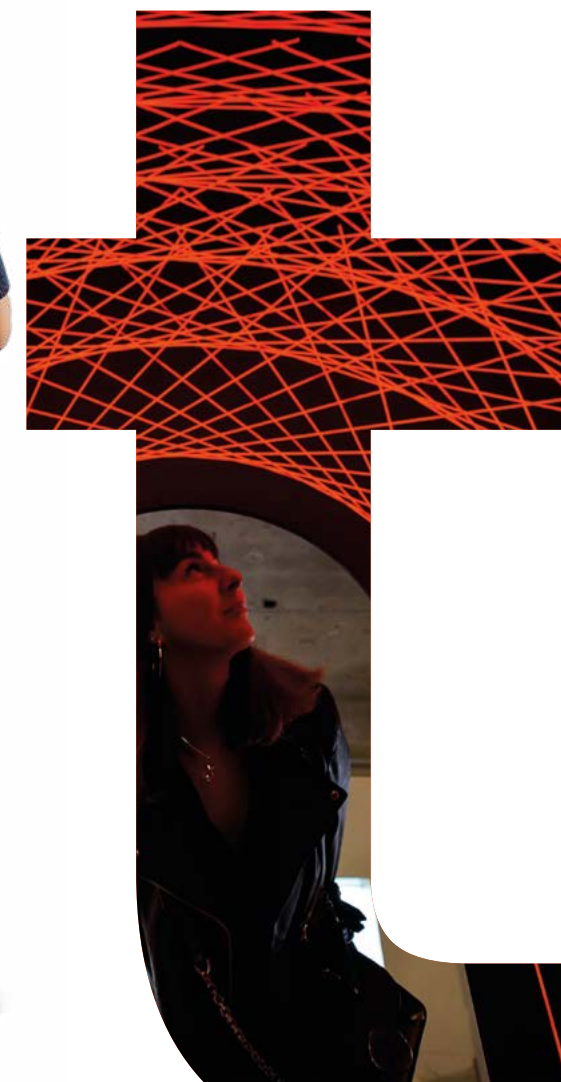
Snelheid en doen.
Je moet echt tempo maken en dingen vooral gewoon doen.

“Kunstwerken van formaat hebben visueel meer impact en doen hierdoor meer met je zintuiglijke ervaring,” licht directeur Anne van der Zwaag haar keuze voor Big Art toe. Elke editie wordt een zorgvuldig gekozen combinatie getoond van sculpturen, tekeningen, schilderijen, lichtkunst, fotografie en kinetische installaties. Afkomstig van de gevestigde orde tot jonge talenten. Bij Big Art krijgt iedereen een kans. De pop-up galerie strijkt jaarlijks neer in een bijzonder gebouw in of rond Amsterdam. De afgelopen jaren was dit in het Bajeskwartier. Een vrij unieke locatie. In de voormalige Bijlmerbajes zaten nog niet zo heel lang geleden de grootste criminelen van Nederland gevangen. “Dit maakte het voor zowel de deelnemers als bezoekers natuurlijk extra spannend en aantrekkelijk,” zegt Van der Zwaag. “Veel kunstenaars hebben zich door de sfeer en geschiedenis van deze plek laten inspireren en dat voegde toch een extra laag toe.” De komende editie van Big Art vindt plaats in het Slotervaart Gezondheidscentrum. “Wederom een unieke plek met een bijzonder verhaal.”

De naam zegt het al. In Big Art staan grote kunstwerken centraal. Denk hierbij rustig aan schilderijen van twee bij vijftien meter of sculpturen van wel tien meter lang.

Wat Big Art
Wanneer 27 september t/m 29 september 2024
Waar Slotervaart Gezondheidscentrum Amsterdam
Meer weten? Bigart.nu

Big Art

Meterslange installatie van
Léon Marie Dekker & Margareth van Aken
Foto: Almicheal Fraay

Bezoekers bij een werk van House
of Rubber en Rademakers Gallery

Foto: Almicheel Fraay

Big Art

“Alleen door er midden in te staan, kom je erachter wat er werkelijk leeft.”

Spiegelen

“Op dit moment begeleid ik Pont tot Park, de grootste ontwikkeling in IJmuiden. Als projectleider werk ik vanuit strategisch oogpunt aan de gemeentelijke kaders die wij samen met de belangrijkste stakeholders moeten stellen. Participatie speelt daarbij een belangrijke rol. Voor mij is participatie essentieel. Ik vind dat wij als gemeente continu moeten spiegelen of dat wat we doen óf willen gaan doen wel het juiste is.”

Er middenin staan

“Dat kan in mijn ogen alleen door het gesprek met de bewoners, gebruikers en ondernemers in het gebied aan te gaan. Zij zijn voor mij de belangrijkste stakeholders. Bewonersavonden en Informatieavonden alleen zijn niet genoeg. Ze zijn veelal eenzijdig en er komen veelal dezelfde mensen op af. Daarnaast moeten mensen hiervoor naar ons toe komen en dat is toch vaak een drempel. Daarom trek ik altijd het ontwikkelingsgebied in. Alleen door er midden in te staan, kom je erachter wat er werkelijk leeft en nodig is en kunnen wij als gemeente het juiste doen.”

Laagdrempelig

“Soms schiet ik mensen aan bij de supermarkt of knoop ik al lopend door de buurt een praatje met bewoners aan. Voor Pont tot Park hebben wij een projectbureau in het gebied geopend. Als mensen zin hebben in een kop koffie kunnen ze zo binnenlopen. Dat maakt het allemaal veel laagdrempeliger. Op deze wijze ontstaan er veel leukere en eerlijkere gesprekken.”

Een andere weg...

“Tijdens dit soort gesprekken kom ik er vaak achter dat er gedeelde belangen zijn. Die belangen maken een plan vaak veel beter. Zo hebben wij bijvoorbeeld een keer bedacht dat er een weg moest komen aan de noordzijde van een ontwikkeling. Maar de bewoners wilden helemaal geen drukke weg direct grenzend aan hun achtertuin. Daarom zijn wij op zoek gegaan naar een alternatief. We ontdekten dat een weg aan de zuidzijde niet alleen voor hen prettiger was; het was verkeerskundig ook nog eens veel veiliger.”

Op pantoffelafstand

“Ik weet nog goed dat wij met seniorenwoningen bezig waren. Op een gegeven moment kwam er een heel oud vrouwtje naar me toe, ze liep helemaal gebogen. Ze klampte me aan en zei dat ze graag op haar pantoffels naar de supermarkt wilde kunnen. ‘Op pantoffelafstand’ noemde ze het. Ik heb het letterlijk zo in mijn raadsvoorstel opgeschreven.”

Trots

“Een van de ideeën die voor Pont tot Park is ontstaan – puur en alleen omdat ik door het gebied ben gaan lopen en daar met mensen in gesprek ben gegaan – is om van het park dat er omheen loopt iets moois te maken. Nu komt er bijna niemand omdat er zo weinig te doen is. Wij hebben dit als gemeente omarmd als een kwaliteit die er al is. Ik zou het als een persoonlijk succes beschouwen als het straks een fijn park wordt, waar mensen graag komen om te wandelen, sporten of spelen. Niet alleen voor de mensen die straks nieuw in IJmuiden komen wonen, maar zeker ook voor de IJmuidenaren van nu.”

Beroep

Projectleider
gebiedsontwikkeling
gemeente Velsen

Leeftijd

38

Trots op

Deelname aan
de Hudson 400

Key in placemaking is...

Een gebied ontwikkelen
waar mensen zich
thuis voelen.

Een wereld van gemeenschappen

Sociale huurwoningen die in het Friese dorp Garyp door bewoners zijn gebouwd van het geld dat zij verdienen met hun eigen energie-coöperatie. Bewoners die in Austerlitz zelf de zorg hebben georganiseerd, waardoor ouderen langer in het dorp kunnen blijven wonen. In *Een wereld van gemeenschappen* vind je deze en nog veel meer inspirerende bewonersinitiatieven. Met dit boek willen stadmakers Floor Ziegler en Teun Gautier laten zien wat er allemaal mogelijk is als bewoners zelf het initiatief nemen in een buurt, wijk, dorp of stad. Daarbij roepen de auteurs de overheid op om meer naast de burgers te gaan staan. "Ze moeten zelf onderdeel zijn van de gemeenschap." *Een wereld van gemeenschappen* gaat over verbinding, gelijkwaardigheid, partnerschap en daadkracht.

Floor Ziegler en Teun Gautier
Uitgeverij Lemniscaat, € 22,50

Jij hebt ons niet ontdekt, wij waren hier altijd al

Het is inmiddels een bekend fenomeen: buurten die door investeerders en jonge bewoners met hogere inkomens worden 'ontdekt', waardoor de prijzen stijgen en oude bewoners worden verdrongen. Gentrificatie heet dit en auteur Massih Hutak maakte het zelf mee in 'zijn' Amsterdam-Noord. In *Jij hebt ons niet ontdekt, wij waren hier altijd al* neemt Hutak ons mee naar verschillende wereldsteden, zoals Los Angeles, New York, Barcelona en Berlijn. Gentrificatie vindt overal plaats en het heeft overal consequenties. Vooral voor de oude bewoners, die hun buurt compleet zien veranderen. Niet alleen qua woningen, winkels, cafés en restaurants, maar ook qua mensen en sociale dynamiek. In dit boek gaat Hutak op zoek naar een manier hoe het anders kan. Want een ding is voor hem zonneklaar: de stad moet een plek zijn voor iedereen.

Massih Hutak
Uitgeverij Pluim, € 22,99

Omarm de chaos

Klimaatcrisis, energiecrisis, stikstofcrisis... We worden met crises om oren geslagen. Knap deprimerend. Maar staan we machteloos? Nee. In *Omarm de chaos* beschrijven auteur en hoogleraar Duurzaamheid en Transities Jan Rotmans en journalist en co-auteur Mischa Verheijden de noodzaak van verandering. Maar ze geven ons ook hoop. Hun boodschap: omarm de chaos. "In tijden van chaos wordt het oude afgebroken en ontstaat er iets nieuws." In het boek komen tien transities aan bod, allemaal noodzakelijk om onze wereld leefbaar te houden. Van een energietransitie tot een zorgtransitie en van een onderwijstransitie tot een democratische. Rotmans voegt daar tot slot nog een laatste transitie aan toe: de persoonlijke, die van onszelf. "Verandering die de wereld zo nodig heeft ligt besloten in onszelf." Volgens Rotmans is het nu erop of eronder. Dus: omarm de chaos, *the time is now*.

Jan Rotmans en Mischa Verheijden
Uitgeverij De Geus, € 17,99

The art of place-making

Elk weekend lees ik het Parool. In de PS bijlage staat altijd een foto van een kunstwerk van Streetart Frankey, ergens in Amsterdam. Ik moet daar altijd om glimlachen. Hij haalt vaak een kunstzinnig grapje uit in of met de openbare ruimte. Bijvoorbeeld door een paar kleine hondenbotten in een ronde opening aan de muur te bevestigen, zodat het op een voerbak lijkt. Of door het poppetje, lopend over een zebra op een blauw verkeersbord, bij een ziekenhuis te voorzien van gips om zijn arm en been. Erg geestig. Ik kan sowieso heel blij worden van kunst. Vooral als het onderdeel is van de gebouwde omgeving of openbare ruimte.

Beauty is in the eye of the beholder

Maar wat ik mooi vind, kan een ander minder aanspreken. Het is precies zoals hersenonderzoeker Dick Swaab het in het hoofdinterview verwoordt: "Schoonheid is deels een persoonlijke ervaring. *Beauty is in the eye of the beholder*." Maar dat vind ik juist het mooie aan kunst. Het maakt het juist zo speciaal en bijzonder. Anders zouden we allemaal hetzelfde zijn. En of je iets nu mooi of lelijk vindt: kunst kan altijd verrassen. Dat heb ik ervaren tijdens Big Art. De pop-up galerie is een paar keer gehouden in het Bajeskwartier in de voormalige Bijlmerbajes. Het is één grote verrassingstocht. Natuurlijk denk ik bij het ene kunstwerk: Wow, wat gaaf. Had ik maar een groter huis. Terwijl ik bij anderen misschien wat sneller voorbijloop. Maar dat doet niets af aan de kunstbeleving.

Casa de Vidro

Hetzelfde geldt voor architectuur. Ik weet nog goed dat ik in São Paulo in Brazilië was. Daar stond midden

Column Ronald Huikeshoven

in de jungle het mooiste gebouw dat ik ooit heb gezien: Casa de Vidro – het glazen huis, ontworpen door de Braziliaans-Italiaanse architecte Lina Bo Bardi. Het huis staat op palen en is gemaakt van natuurlijke materialen. Het gaat volledig op in de omgeving, waar je door de vele ramen tegelijkertijd zicht op hebt. Een werkelijk fantastisch ontwerp. Het deed mij een beetje denken aan Park Brederode dat AM in Bloemendaal heeft ontwikkeld. In die zin dat ook deze woningen midden in de natuur staan. De bewoners kunnen vanuit hun huis gewoon de herten zien lopen! Daar had ik zelf ook wel graag willen wonen. Wat dat betreft ben ik het helemaal

met Dick Swaab eens. Hij zegt dat je met kunst nooit iedereen kan behagen, maar wel met de natuur.

Creative placemaking

Het is de vraag of het erg is dat je met kunst niet iedereen kan behagen. Ik denk dat kunst sowieso iedereen kan verrijken, inspireren en verrassen. Jong en oud. Daarnaast kunnen kunst en cultuur geweldige placemaking-tools zijn. Dit komt duidelijk in de reportages over Blind Walls Gallery en RAUM naar voren. Ik vind het heel inspirerend om te lezen hoe kunst en cultuur de buurt en haar bewoners daar verbindt. Is dat niet *the art of placemaking*?

ONTWIKKELAARS
VAN IMPACT